

TOMA „NECREDINCIOSUL” ȘI MISTERUL ÎNVIERII

DAN ANDREI

Abstract:

In this article, I have tried to show that the name „doubting” Thomas is not suitable for him if we look at the big event of Resurrection and its effects on Jesus` disciples in the biblical context. The fact that Thomas tries to think about Resurrection in a rational way, is not a sign of unbelief. So, from this perspective, this attempt had the goal to show that the rationality and the spirit of human being, are two parts of spiritual growth process to be in relationship with Jesus. From his perspective, I have analyzed the dialogue that Thomas had with both disciples and Jesus until the recognition moment of His divinity. Thus, the heavy search of Thomas to have personal experience with Jesus, followed by his confession, is the proof that every person from all generations, have got the possibility to know Jesus as real God, by living a pure life in His church.

Keywords: *doubting Thomas, the rationalist Thomas, Resurrection, transfigured body of Christ, the test of touching, the evidence of Christ`s deity.*

Învierea lui Iisus din mormânt a fost un eveniment extrem de copleșitor, profund, dar în același timp, plin de mister. Din acest punct de vedere, realitatea învierii lui Iisus nu a putut fi privită, de-a lungul timpului, într-un mod simplist, ci cu aplecare extrem de serioasă; tocmai de aceea, punctarea modului în care trebuie să ne referim la ea prin credință, necesită a-și găsi un *fundament*¹.

Dacă ne axăm asupra contextului istoric al evenimentului învierii, pe de-o parte, vom vedea faptul că *martorii oculari* ai aparițiilor lui Iisus Cel înviat, au fost atât de pătrunși la inimă la vederea Lui încât erau dispuși nu

¹Stelian TOFANĂ, *Evanghelia lui Iisus. Misiunea Cuvântului*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2015, pp. 38-39.

doar să facă o mărturisire în numele lui Hristos, ci și să își dea viața pentru El. Pe de altă parte, pe lângă adevăratele mărturisiri, exista și pericolul reacțiilor psihologice în baza unor *viziuni subiective*, care să nu corespundă cu realele arătări ale lui Iisus post-pascal².

Așadar, axându-ne asupra cadrului istoric al apariției lui Iisus în seara învierii înaintea ucenicilor (*In*20,19-23), dar și înaintea lui Toma (*In*20,24-29), vom vedea cât de greu le-a fost acestora să accepte realitatea învierii, Toma fiind exponentul lor³, chiar dacă au fost cei mai apropiați de El și s-au adăpat cel mai profund din harul învățăturilor Lui.

Acestea fiind spuse, în articolul de față, vom descoperi împreună dacă i se potrivește lui Toma apelativul „*necredinciosul*”, funcția pedagogică a *căutării raționale* în experiența personală cu Iisus și nu în ultimul rând, *vederea spirituală* la care ajunge ucenicul în baza evidenței prezenței dumnezeirii lui Hristos.

1. Arătarea lui Iisus Apostolilor în seara învierii (*In*20,19-25)

a. Mărturisirea Apostolilor

În scopul înțelegerii însemnătății *evenimentului învierii* atât pentru colegiul apostolic, cât și pentru Toma, trebuie să scoatem în evidență **particularitatea contextului istoric** unde acesta s-a petrecut. Astfel, este necesar să ne axăm asupra versetului 19 al capitolului 20 din „Evanghelia după Ioan”, unde avem de-a face cu structura „*ușile fiind încuiate unde erau adunați ucenicii de **frica iudeilor***”. Prin urmare, în acest cadru de idei, se impune exemplificarea a ceea ce a stat în spatele acestei *frici de iudei*⁴ din punct de vedere istoric. Mai mult decât atât, tot în această zonă a descrierii *stării trăite de Apostoli după evenimentul morții lui Iisus* (*Mt*27,60; *Mc* 15,46; *Lc* 24,21), specialistul Gerhard Maier menționează existența unor elemente ca: *tulburare, spaimă, necredință și dezamăgire fără margini*⁵.

Mai apoi, reîntorcându-ne la detaliul versetului 19 din structura expusă mai-sus, „**ușile fiind încuiate**”, asociat cu faptul *intrării lui Iisus unde erau adunați Apostolii*, înțelegem că avem de-a face cu **noua realitate**

² Dumitru STĂNILAOE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, ed. a III-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 164.

³ Gerhard MAIER, *Evanghelia după Ioan. Comentariu la Noul Testament*, vol. 6-7, trad. de Dorina Schinteie, Ed. Lumina Lumii, 2013, p. 858.

⁴ Motivele care au stat la baza *fricii de iudei* deținute de către Apostoli, la vremea respectivă, au fost: 1. „amenințarea cu excluderea din sinagogă (cf. *In* 9,22; 12,42; 16,2)”; 2. „Pericolul de moarte (cf. *In* 16,2)” - a se vedea Gerhard MAIER, *Evanghelia după Ioan. Comentariu la Noul Testament*, vol. 6-7, p.849.

⁵ Gerhard Maier, *Evanghelia după Luca. Comentariu la Noul Testament*, vol. 4-5. trad. De Dorina Schinteie, Ed. Lumina Lumii, p. 1024.

post-pascală instaurată prin intermediul actului învierii. Ori, în scopul edificării legat de acest aspect, putem scoate la lumină anumiți specialiști care au punctat câteva elemente caracteristice esențiale.

Așadar, George Remete pune accentul pe ideea nedesființării trupului lui Iisus odată cu moartea, el păstrându-și aceeași corporalitate, dar una **spiritualizată**, caracterizată de un **alt mod de existență**⁶. Mai apoi, în spiritul unei descrieri mai profunde a acestei *noi corporalități*, Dumitru Stăniloae exemplifică: „Căci trupul înviat nu e simplu readus la viață cum credeau evreii din acel timp, ci transformat. Învierea, după Pavel, nu este nici o simplă readucere în viață a trupului vechi, și nici o creare a unui trup nou din nimic, ci o *radicală prefacere a trupului muritor, printr-o lucrare creatoare săvârșită asupra trupului vechi*”⁷. Tot pe aceeași linie de idei, dar punctându-se efectul transfigurării naturii materiale a trupului, menționăm și caracteristica faptului că acesta nu mai depinde de elementele pământești, cum ar fi *spațiul și timpul*⁸.

Mai departe, dacă facem o referire paralelă la *varianta lucanică* în legătură cu apariția lui Iisus post-pascal înaintea celor zece ucenici din grupul apostolic, vom putea observa o accentuată **oscilare, îndoială** în materie de credință: „*Iar ei, înspăimântându-se și înfricoșându-se, credeau că văd duh. Și Iisus le-a zis: de ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră?*” (FA 24, 37-38). Astfel, luând acest aspect în considerare și având la bază și elementele caracteristice *noii realități post-pascale*, expuse mai sus, deducem **greutatea** înțelegerii și acceptării realității învierii lui Iisus.

Ori, din acest punct de vedere, se ridică mai multe întrebări: să fie impropriu apelativul adresat lui Toma ca „necredinciosul” în condițiile în care și ceilalți ucenici au oscilat și s-au îndoit în credință? Dacă Iisus a avut un dialog particular cu Toma în a opta zi după prima arătare, care este **elementul distinctiv** dintre acesta și ceilalți colegi Apostoli? În rândurile de mai jos, vom încerca să dăm un răspuns nelămuririlor impuse.

Prin urmare, este semnificativ a scoate în evidență paralela care se impune între **Lc 24, 36-43 și In 20,25**. În baza acesteia, putem observa, pe de-o parte, *varianta lucanică* a vederii de către Apostoli, ca martori oculari, a primei arătări a lui Iisus în seara Învierii; iar pe de altă parte, avem de-a face cu *enunțarea condițiilor* impuse de Toma, ca cel ce nu a beneficiat de experiența colegilor săi Apostoli, pentru acceptarea realității Învierii. Astfel, ceea ce observăm este faptul că în ambele texte, avem de-a face cu struc-

⁶ George REMETE, *Iisus Hristos, Iubirea trădată. Singurul Dumnezeu*, vol. II, Ed. Paideia, București, 2020, pp. 500-501.

⁷ Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 165.

⁸ Gerhard MAIER, *Evanghelia după Ioan. Comentariu la Noul Testament*, vol. 6-7, p. 849.

turi–expresii **similare** ca sens: „**vedeți** mâinile Mele și picioarele Mele”, „**pipăiți-Mă** și vedeți că duhul nu are carne și oase”(Lc24,39) și „Dacă nu voi **vedea** în mâinile Lui semnul cuielor”, „dacă nu voi **pune** degetul meu în semnul cuielor”, „dacă nu voi **pune** mâna mea în coasta Lui” (In 20,25). În consecință, ceea ce deducem, acord lui David Ford, este faptul că de ambele părți a fost nevoie de **confirmarea identității Persoanei hristice**⁹ prin legătura dintre *Iisus cel pământesc* cu *Iisus post-pascal*¹⁰. Însă, este relevantă diferența dintre *cazul Toma* și *cel al colegilor Apostoli*: Toma **impune**, în mod personal, *condițiile* necesare pentru acceptarea adevărului Învierii, pe când ceilalți ucenici le **primesc** fără să le ceară de la Însuși Iisus¹¹.

Tot în acest context, dacă ne oprim asupra *cazului celorlalți Apostoli* din cadrul textului variantei lukanice, observăm structura verbală la perfect compus „le-a arătat-ἔδειξεν”, care indică ideea de *arătare pragmatică, demonstrare fizică*¹²; doar că același autor continuă a preciza faptul că Iisus face acest gest ca *oferire de ajutor* pentru creșterea în credință¹³.

Așadar, pe fundamentul explicațiilor mai sus-pomenite, observăm faptul că nu există o *superioritate* a celorlalți ucenici în materie de credință comparativ cu Toma, ci ambele părți sunt supuse unor sentimente de îndoială, incertitudine.

În continuare, făcând trecerea la **mărturisirea** ucenicilor înaintea lui Toma despre întâlnirea cu Iisus în seara Învierii (In 20,25), nici în acest context nu putem vorbi despre o *superioritate* a lor față de Toma în materie de credință. Ori, acord lui Gerhard Maier, nu putem să așteptăm din partea lui Toma o acceptare a realității învierii lui Iisus din moment ce el încă nu trecuse prin **experiența personală**¹⁴ a întâlnirii cu El¹⁵.

⁹ Pentru confirmarea identității Persoanei lui Iisus post-pascal sunt relevante sensurile a două echivalente grecești: „El a stat-αὐτὸς ἔσται” (Lc 24,36), tradus prin „El Însuși a stat” (vezi Gerhard Maier, *Evanghelia după Luca. Comentariu la Noul Testament*, vol. 4-5, p. 1024) și „a stat în mijloc - ἔσται ἐν τῷ μέσῳ” (In 20,19), ca contraargument împotriva ideii de *nălucă, fantomă* (Gerhard MAIER, *Evanghelia după Ioan. Comentariu la Noul Testament*, vol. 6-7, p. 849).

¹⁰ David F.FORD, *The Gospel of John - a Theological Commentary*, Baker Academic, Grand Rapids, MI, 2021, p.245.

¹¹ Joy Moore oferă detalii în acest sens, (<https://www.workingpreacher.org/commentaries/revised-common-lectionary/second-sunday-of-easter/commentary-on-john-2019-31-15>, accesat la data de 16 .12. 2023).

¹² Gerhard MAIER, *Evanghelia după Ioan. Comentariu la Noul Testament*, vol. 6-7, p. 851.

¹³ Gerhard MAIER, *Evanghelia după Ioan*. p. 850. SINCLAIR, Scott Gambrill este de părere că invitația lui Iisus făcută ucenicilor face parte din economia divină (<https://scholar.dominican.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=books>, accesat la data de 14.12. 2023), pp.210-211.

¹⁴ Pentru dovada *experienței personale* a ucenicilor, vezi importanța ideii de *insistență*, desprinsă din sensul formei de imperfect a inf. λέγω, anume ἔλεγον, din structura „deci au zis(gr. ἔλεγον)” lui...” (In 20,25), la Leon MORRIS, *The Gospel according to John-The New International Commentary on the New Testament*, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan, 1995, p.751.

¹⁵ Gerhard MAIER, *Evanghelia după Ioan. Comentariu la Noul Testament*, vol. 6-7, p. 859.

Mai mult decât atât, dacă este vorba despre *nivelul de credință* al Apostolilor, nu se poate admite o „desăvârșire” chiar dacă ei sunt beneficiarii suflării *Duhului Sfânt* peste ei: „*Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt!*” (In 20,22). Cu alte cuvinte, Gerhard Maier este de părere că termenul „ἐνεφύσησεν” de la infinitivul „ἐμφυσάω”, în contextul dat, rămâne doar la nivelul unui act profetic care își va avea împlinirea la Cincizecime, chiar dacă este vorba despre ideea *noii creații*¹⁶.

În consecință, pe fondul argumentării de mai sus, în continuarea analizei exegetice, vom sesiza un *Toma* pus într-o lumină din ce în ce mai bună; ori, pe de-o parte, acest fapt este dat de necorespunzătorul apelativ „necredinciosul”, acordat exclusiv lui *Toma* în condițiile în care toți ucenicii au fost atinși de sentimentul de îndoială, nesigurantă; pe de altă parte, dacă ucenicii încă sunt pe calea „desăvârșirii”, ce va fi împlinită în ziua Cincizecimii, cu atât mai mult *Toma* este pe parcursul unui **proces de creștere spirituală**, unde aparentul „nu voi crede” (In 20,25), precedat de o serie de gesturi din zona *argumentării palpabile*, arată încercarea lui de a cuprinde **rațional** misterul Învierii.

b. *Toma „raționalistul”*

În scopul înțelegerii motivului care stă la baza reacției de negare a lui *Toma* (In 20,25) a posibilității intrării lui Iisus prin „ușile încuiate” (In 20,19), este necesar a face o referire la anumite texte scripturistice aparținătoare *perioadei apostolice* sale: „*Atunci Toma I-a zis: Doamne, nu știm unde te duci; iar calea, cum o putem ști?*” (In 14,5); „*Atunci Toma, cel numit Geamănul, le-a zis celorlalți ucenici: Să mergem și noi să murim cu El!*” (In 11,16).

Astfel, în baza celor enunțate anterior, remarcăm o primă caracteristică și anume *greaua înțelegere*¹⁷, dar și **loialitatea** chiar cu prețul vieții, calitate alimentată de **sentimentul de dragoste**¹⁸ față de Învățător¹⁹. Din acest punct de vedere, deducem faptul că dragostea și atașamentul față de Iisus vor fi avut la bază conexiunea cu tot ceea ce a însemnat Persoana Lui; ori, în acest cadru, vorbim despre manifestarea puterii Lui pe planul minu-

¹⁶ Gerhard MAIER, *Evangelia după Ioan*, pp.853-854.

¹⁷ Stelian TOFANĂ, *Evangelia lui Iisus*, p.39.

¹⁸ În această zonă a atașamentului față de Iisus, Daniel Darling îl numește pe *Toma brav, curajos* (<https://erlc.com/resource-library/articles/what-we-can-learn-about-bravery-from-doubting-thomas/>, accesat la data de 18.11. 2023). Ca explicație a „întârzierii lui *Toma*” în seara învierii (In 20,24), avem ideea *rănirii* la Chris Muller (<https://media.ascensionpress.com/2015/07/03/love-doubt-thomas/>, accesat la data de 18.12.2023).

¹⁹ A. GROBLER, Janadeland Alexandra DRIVE, A. NICOLAIDES, Clifton SINGH, „The Doubting Apostle 'Didymus' - Saint Thomas: theological psychological and historical perspectives” in *Pharos Journal of Theology*, Vol. 96 - (2015), p.2.

nilor, actelor supranaturale, în cazul de față fiind vorba despre învierile din morți²⁰.

Prin urmare, condițiile impuse de Toma pentru a da crezare realității învierii (*In* 20,25), având aceeași gândire rațională, nu sunt semnul lipsei de credință față de **posibilitatea actului învierii** lui Iisus, ci față de **modul manifestării** acesteia (*intrarea prin ușile încuiate cu trupul*)²¹.

Așadar, în urma celor menționate anterior, punctăm încă o dată faptul că în cazul lui Toma, nu avem de-a face cu o *necredință pură*, ci cu încercarea ucenicului de a **circumscrie Învierea în cadre de gândire rațională**. Ori, legat de acest aspect, Gerhard Maier este de părere că rațiunea lui Toma, avându-și limita ei, va atrage manifestarea **componentei harului**, a forței date de prezența divină²². Altfel spus, vorbim despre o creștere sau înaintare graduală a lui Toma în procesul de cunoaștere spirituală în raport cu Iisus post-pascal.

2. Arătarea lui Iisus lui Toma după opt zile (*In* 20,25-29)

a. Dovada dumnezeirii lui Iisus

În ceea ce privește răspunsul la dialogul (*In* 20,25) pe care Toma îl poartă cu ceilalți ucenici, în urma mărturisirii făcute de aceștia legat de modul apariției lui Iisus post-pascal, remarcăm o serie de **condiții** pe care acesta le impune în scopul *acceptării adevărului Învierii*: „*dacă nu voi vedea în mâinile Lui semnul cuielei, și dacă nu voi pune degetul meu în semnul cuielei, și dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede*” (*In* 20,25).

Așadar, dacă analizăm pasajul biblic de mai sus, vom vedea faptul că el punctează mai multe verbe importante: „a vedea-ὁράω²³”, „a pune-βάλλω”. Menționăm faptul că acestea îl plasează pe Toma în zona **argumentelor palpabile**²⁴.

Însă, tot în acest cadru, în pofida *parametrilor de gândire rațională* care ghidează căutarea lui Toma, specialistul Glen W. Most vede în folosirea diferită a verbelor amintite mai sus (*a vedea*, *a pune*), indiciul

²⁰ Toma a fost martorul ocular al învierii lui Lazăr (Vezi mai pe larg Gary H. EVERETT, *The Gospel of John*, 2022, p. 342), dar și a fiului văduvei din Nain și fiicei lui Iair (Vezi detalii la Stelian TOFANĂ, *Evanghelia lui Iisus*, p. 40).

²¹ Stelian TOFANĂ, *Evanghelia lui Iisus*, p. 39.

²² Gerhard MAIER, *Evanghelia după Ioan*, p. 859.

²³ Infinitivul „ὁράω”, cu referința contextuală „voivedea-ἰδω”, oferă sensul de *vedere fizică, percepere cu ochii* (<https://biblehub.com/greek/3708.htm>, accesat la data de 01. 02. 2024, ora 08.22).

²⁴ Pentru mai multe detalii vezi D. Moody SMITH, *The Theology of the Gospel of John*, Cambridge University Press, New York, 1995, p.44. Vezi și Craig S. KEENER, *The Gospel of John- a commentary*, vol.1-2, published by Baker Academy, Grand Rapids, 2003, pp. 332-333.

etapelor pe care ucenicul le parcurge pe calea **recunoașterii divinității** lui Iisus Cel înviat²⁵. Tot în acest sens, autorul Ian Paul afirmă faptul că în repetarea aceluiași verb „a pune-βάλλω”, se poate observa **fiorul, emoția** lui Toma de a avea o *experiență personală* cu Iisus post-pascal²⁶.

Date fiind aceste aspecte, se ridică următoarea întrebare: în procesul de creștere spirituală, doar inițiativa lui Toma contribuie?

Ori, pentru a da un prim răspuns la această nelămurire, trebuie să observăm faptul că **a opta zi**(*In*20,26), la o săptămână după prima arătare a lui Iisus Cel înviat, Acesta apare din nou, de data aceasta fiind de față și Toma, în același cadru specific serii Învierii(*In* 20,19) și cu **aceleleași elemente specifice**: „ucenicii Lui erau **iarăși** înăuntru” „ușile fiind încuiate”, „a stat în mijloc”, „a zis: Pace vouă!”(*In* 20,26)²⁷. Tot în acest cadru de idei, Stelian Tofană precizează faptul că repetarea de către Iisus a aceluiași cuvinte pe care Toma le-a impus ca condiții de recunoaștere a învierii în *acest mod*(*In*20,27), sunt dovada puterii divine²⁸.

Așadar, ca răspuns la nelămurirea ridicată mai sus, observăm că nu numai dorința lui Toma de întâlnire cu Iisus, ci și **aportul puterii dumnezeiești** a Lui, îl conduce pe acesta la un progres în *recunoașterea divinității Lui*.

b. Toma copleșit de evidență

În continuare, putem observa faptul că acest *aport al puterii dumnezeiești* amintit anterior, se intensifică prin chemarea la dialog: „*Adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și o pune în coasta Mea; și nu fi necredincios, ci credincios*” (*In* 20,27).

Însă, în acest cadru, problema care se pune vizează folosirea sau ne-folosirea de către Toma a **argumentului palpabil** în scopul încredințării de prezența lui Iisus cu trupul înviat.

Pentru a elucida această nelămurire, este nevoie să trecem la analiza versetului următor: „*A răspuns Toma și I-a zis: Domnul meu și Dumnezeuul meu!*” (*In* 20, 28). Astfel, întâi de toate, putem remarca existența unei *exclamații* și nu a unei întrebări, ceea ce indică **recunoașterea divinității** lui Iisus²⁹.

²⁵ Glen W. MOST, *Doubting Thomas*(Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2005. Pp. xviii, 267) reviewed by Joyce E. Salisbury in *The Catholic Historical Review, The Catholic University of America Press*, volume 92, number 1, January 2006, pp. 95-96.

²⁶ A se vedea mai multe amănunte în acest sens(<https://www.psephizo.com/biblical-studies/what-does-doubting-thomas-teach-us/>, accesat la data de 15.12. 2023, ora 09.30).

²⁷ F.F.BRUCE, D.D., F.B.A., *The Gospel of John*, William B.Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan, England, 1983, p. 394.

²⁸ Stelian TOFANĂ, *Evanghelia lui Iisus*, pp. 40-41.

²⁹ F.F.BRUCE, D.D. , F.B.A., *The Gospel of John*, p. 394.

Mai mult decât atât, avem de-a face cu un argument și mai puternic redat prin simbolismul ioaneic al verbului „a vedea-ὁράω” cu forma de perfect compus din context „pentru că M-ai văzut- Ὅτι ἐώρακάς με” (In 20,29). Acesta, pus în comparație cu structura „cei ce n-au văzut-οἱ μὴ ἰδόντες” din același verset, dar și cu cea din cadrul întâlnirii lui Iisus cu Apostolii („văzând pe Domnul-ἰδόντες τὸν Κύριον”) (In 20,20), exprimă un alt sens³⁰. Altfel spus, dacă prin verbul a vedea în forma „ἐώρακάς”, avem de-a face cu sensul unei vederi de tip spiritual, prin aceeași traducere, dar redată prin termenul „ἰδόντες”, remarcăm sensul vederii cu ochii fizici³¹.

Mai apoi, tot în acest cadru, Rudolf Bultmann este de părere că această vedere spirituală la care a ajuns Toma, presupune o altă **stare**, o altă **condiție a spiritului**, un **apogeu în realizarea deplină a experienței personale** în raport cu Iisus post-pascal. Ori, în acest sens, avem de-a face cu sensul contextual al verbului „a fi-γίνομαι³²” din structura „nu fi necredincios, ci credincios-μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός”(In 20,27)³³.

Prin urmare, în baza analizei de mai sus, prin intermediul expresiei „Domnul meu și Dumnezeu meu-Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου” (In 20,28)³⁴, Toma recunoaște, în mod deplin, **divinitatea** lui Iisus post-pascal, fiind **copleșit de evidența prezenței** acesteia³⁵. Ori, ca semn al acestei copleșiri, Merrill C. Tenney afirmă faptul că starea lui Toma era una de **adorare** față de Cel recunoscut nu doar ca „Stăpân-Kύριος”, ci și ca „Dumnezeu- Θεός³⁶”.

3. Lecția credinței din nevedere (In 20,29)

a. Simbolismul zilei a opta(In 20,26)

În cadrul tratării analitico-exegetice de mai sus, am putut observa faptul că efortul **sincer** al lui Toma de a-L descoperi prin experiența personală pe Iisus Cel Înviat, nu a rămas nerăsplătit chiar dacă a încercat să **circumscrie rațional** realitatea Învierii.

³⁰ Pentru a se vedea mai multe detalii despre semnificațiile termenilor ἐώρακάς și ἰδόντες (<https://biblehub.com/greek/3708.htm>, accesat la data de 30.01.2024, ora 18.25).

³¹ Gerhard MAIER, *Evanghelia după Ioan. Comentariu la Noul Testament*, vol. 6-7, pp. 851-852.

³² A se compara cu verbul la infinitiv „εἶμι”, care exprimă doar ideea simplă de „a exista” (<https://biblehub.com/greek/1096.htm>, accesat la data de 01.02.2024, ora 12.12).

³³ Rudolf BULTMANN, *The Gospel of John-a commentary*, trad. G.R. Beasley Murray, general editor R.W.N. Hoare, J.K. Riches, The Westminster Press, Philadelphia, 1971, pp. 694-695.

³⁴ Expresia este recunoscută ca fiind cea mai profundă mărturisire de credință a Evangheliei a patra (Vezi Stelian TOFANĂ, *Evanghelia lui Iisus*, p. 41).

³⁵ Stelian TOFANĂ, *Evanghelia lui Iisus*, p. 41.

³⁶ Merrill C. TENNEY, *John: The Gospel of Belief-an analytic study of the text*, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan/Cambridge, U.K., 1997, p. 284.

Însă, pentru generațiile ce au urmat momentului Învierii și vor continua să existe până la sfârșitul veacurilor, se pune problema **credinței din nevedere** și a posibilității acesteia.

Astfel, în scopul edificării în acest sens, este necesar a ne apleca asupra *symbolismului iohaneic* al **zilei a opta** (In 20,26). De la bun început, trebuie să semnalăm faptul că acesta face referire la începutul unei **noi creații**, marchează **noua realitate post-pascală** care stă sub auspiciile energiilor necreate ale Duhului Sfânt, anticipând „Ziua Domnului”³⁷.

Dacă se pune problema *vocației omului*, George Remete punctează faptul că aceasta vizează **transfigurarea întregii creații** până la desăvârșirea „Zilei Domnului”³⁸.

Așadar, în cele ce urmează, vom vedea care este *fundamentul* pe care stă lucrarea acestei vocații a omului, amintite mai sus.

b. Relația personală om-Dumnezeu în Biserica lui Hristos ca trup tainic al Lui

În acest cadru de idei, este important a preciza faptul că fundamentul pe care stă întreaga lucrare a omului de a spiritualiza creația, este **Biserica ca trup tainic al lui Hristos extins peste veacuri**³⁹.

În consecință, ajungem să constatăm faptul că omul poate intra în comuniune cu **Același Hristos răstignit, mort și înviat**, așa precum a intrat și Toma prin experiența personală, dar prin mijlocul împărtășirii de El pe cale **euharistică**. Ori, în scopul edificării legate de modul realizării comuniunii omului cu Hristos prin intermediul Euharistiei, Dumitru Stăniloae afirmă: „În Euharistie Hristos nu ne dă numai o iradiere a stării Sale de jertfă și de înviere, ci însuși trupul Său în această stare”⁴⁰.

Prin urmare, acest lucru explică posibilitatea **stării de fericire**⁴¹ la care pot ajunge toate generațiile, care este semnul **credinței din nevedere**.

În loc de concluzii

În baza analizei efectuate mai sus, concluzionăm faptul că omul de astăzi este chemat să nu repete greșeala făcută de Toma. Când vorbim des-

³⁷ Stelian TOFANĂ, *Evangelia lui Iisus*, pp.42-43.

³⁸ George REMETE, *Iisus Hristos, Iubirea trădată*, p.507.

³⁹ Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol.II, p. 231.

⁴⁰ Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol.III, ediția a III-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p.109.

⁴¹ Starea de fericire, exprimată prin expresia μακάριοι (In 20,29) este superioară celei de bucurie, redată prin structura Ἐχάκησαν (In 20,20). Dacă primul redă starea celor *binecuvântați* prin harul și darurile divine ca membri ai trupului tainic al lui Hristos, care este Biserica, cel de-al doilea vizează doar *starea experienței personale* avute de ucenici la vederea lui Iisus Cel înviat (<https://biblehub.com/greek/3107.htm>, accesat la data de 01.02.2024, ora 01.26).

pre acest aspect, ne gândim la refuzul de a da crezare mărturiei comune date de ceilalți ucenici ca semn al experienței pascale⁴².

Astfel, în cadrul Bisericii, fiecare persoană ca membru al trupului tainic al lui Hristos, poate să intre în comuniune vie și personală cu Iisus atâta timp cât își întemeiază credința pe mărturia, trăirea și viața curată a sfinților lui Dumnezeu, care alcătuiesc unitatea Bisericii.

Nu în ultimul rând, menționăm că cel mai important lucru este acela ca fiecare om să pornească în căutare sinceră pe acest drum al creșterii spirituale și să aibă conștiința că, în baza sinergiei om-Dumnezeu prin har divin, va striga și el ca Toma: „Domnul meu și Dumnezeul meu!” (In 20,28).

Bibliografie:

1. Ediții ale Sfintei Scripturi:

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2019.

2. Comentarii moderne

BULTMANN, Rudolf, *The Gospel of John-a Commentary*, trad. G.R. Beasley Murray, general editor R.W.N. Hoare, J.K. Riches, The Westminster Press, Philadelphia, Pennsylvania, 1971.

FORD, David F., *The Gospel of John - a Theological Commentary*, Baker Academic, Grand Rapids, MI, 2021.

KEENER, Craig S., *The Gospel of John-a Commentary*, vol. 1-2, published by Baker Academy, Grand Rapids, 2003.

MAIER, Gerhard, *Evangelia după Ioan. nComentariu la Noul Testament*, vol. 6-7, trad. de Dorina Schinteie, Ed. Lumina Lumii, 2013.

MAIER, Gerhard, *Evangelia după Luca. Comentariu la Noul Testament*, vol. 4-5. trad. de Dorina Schinteie Ed. Lumina Lumii, 2013.

MORRIS, Leon, *The Gospel according to John-The New International Commentary on the New Testament*, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan, 1995.

3. Lucrări de specialitate, volume

BRUCE, F. F. D., F.B.A., *The Gospel of John*, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan, England, 1983.

EVERETT, Gary H., *The Gospel of John*, 2022.

REMETE, George, *Iisus Hristos, Iubirea trădată. Singurul Dumnezeu*, vol. II, Ed. Paideia, București, 2020.

⁴² Stelian TOFANĂ, *Evangelia lui Iisus*, p.41.

SMITH, Moody D., *The Theology of the Gospel of John*, Cambridge University Press, New York, 1995.

STĂNILOAE, Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, ed. a III-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003.

STĂNILOAE, Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, ed. a III-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003.

TOFANĂ, Stelian, *Evangelia lui Iisus. Misiunea Cuvântului*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2015.

4. Studii, articole, reviste

GROBLER, A., DRIVE, Janadeland Alexandra, NICOLAIDES, A., SINGH, Clifton, „The Doubting Apostle ‘Didymus’ - Saint Thomas: theological psychological and historical perspectives” in *Pharos Journal of Theology*, Vol. 96 - (2015).

MOST, Glen W. *Doubting Thomas* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. 2005. Pp. xviii, 267) reviewed by Joyce E. Salisbury in *The Catholic Historical Review*, *The Catholic University of America Press*, volume 92, number 1, January 2006.

TENNEY, Merrill C. *John: The Gospel of Belief-an Analytic Study of the Text*, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan/ Cambridge, U.K., 1997.

5. Resurse online

1. <https://biblehub.com/>
2. <https://www.psephizo.com/biblical-studies/what-does-doubting-thomas-teach-us/>
3. <https://media.ascensionpress.com/2015/07/03/love-doubt-thomas/>,
4. <https://erlc.com/resource-library/articles/what-we-can-learn-about-bravery-from-doubting-thomas/>
5. <https://scholar.dominican.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=books>
6. <https://www.workingpreacher.org/commentaries/revised-common-lectionary/second-sunday-of-easter/commentary-on-john-2019-31-15>.